

ΑΠΟ ΤΑ ΧΡΟΝΙΑ ΤΗΣ ΒΕΝΕΤΙΑΣ

ΤΟ ΔΕΡΜΑ ΤΟΥ ΒΡΑΓΑΝΔΙΝΟΥ

“Όπου αποδεικνύεται ότι καμιά δόξα δεν μένει στον κόσμο τούτου ακλόνητη.— Τὰ ώραία κρασιά τῆς Κύπρου καὶ Σελήμ ὁ μέθυσος.— Ἀ.μα καὶ δάκρυα.— Ἡ γενναία παρθένος Μαρία ἡ Συγκλητικὴ.— Τὸ κεφάλι τοῦ στρατηγοῦ Δανδόλου.— Ἡ τραγωδία τῆς Ἀμμοχώστου.— Τὸ ἀπίστευτο μαρτύριον τοῦ Βραγανδίνου.

Ἐπληρξε ἐποχὴ πού ἡ Ἐνετιζὴ Δημοκρατία ἦταν κομοκορά-
τειρα. Τὸ μαριμαρένιο λιοντάρι τοῦ Ἁγίου Μάρκου — σὺμβολο τῆς
δυνάμεώς της — ἐφιγουράριζε σὲ ὅλα τὰ κάστρα πού οἱ Ἐνετοὶ
εἶχαν χτίσει στὴν Ἑλλάδα καὶ στὰ νησιά της. Στὶς θάλασσες ἀρμεί-
νιζαν οἱ δυνατοὶ στόλοι τους καὶ ἡ δόξα τῆς Βενετίας εἶχε φτάσει
σὸ κατακόρυφο... Ἐξάφνα, ἄλλη φυλὴ, δυνατὴ καὶ βάρβαρη, ἡ
Ὀθωμανικὴ, φανερώθηκε ἐπάνω στὴ σζηγὴ τοῦ κόσμου. Οἱ Τούρκοι
ἀφροῦ ἔγειναν κύριοι ὅλης τῆς Ἀνατολῆς, περικυκλώσανε καὶ τὴ
γειτονικὴ τους Κύπρο.

Τὴν ἐποχὴ ἐκεῖνη ἐσουλτάνευσ ὁ Σελήμ, ὁ ὁποῖος ἀφροῦ, μετὰ
διαφόρους πολέμους ἀποκατέστησε τὴν εἰρήνην στὴ Δύση καὶ στὴν
Ἀνατολή, ἀρχισε νὰ σκεπτεῖται καὶ γιὰ τὴν κατάληξη τῆς Κύπρου,
τῆς ὁποίας τοῦ ἄρσαν τὰ ώραία κρασιά. Γιατὶ ναι μὲν τὸ Κοράνι
ἀπαγορεύει τὸ κρασί, ἀλλ' ὁ Σελήμ, ὁ Μέθυσος λεγόμενος, δὲν τὸ
ἐχαλιάρει καθόλου καὶ γινότανε καθημερινῶς σπουτὶ, μὲ τὰ δυ-
νατὰ καὶ μοχολοσιμένα Κυπριώτικα κρασιά πού τοῦ ἐπρομήθευε
ἕνας παμπόνηρος ἑβραῖος ἔμπορος, ὁ Ἰωσήφ Νασού, ὁ μυστικοσύμ-
βουλὸς του. Μιὰ μερὰ λοιπόν πού ὁ Σελήμ ἦτανε σὸ κέφι, λέει
σὸν Ἰωσήφ : «—Μὰ τὴν πίστι μου, ἀν ἀπολαύσω ὅ,τι θέλω θὰ
γεῖνης βασιλιάς τῆς Κύπρου!». Ὁ ἑβραῖος πῆρε τὸ λόγο στὰ
σοβαρὰ καὶ ἐπῆγε ἀμέσως καὶ ἔγραψε ἐπάνω στὰ διάφορα πράγματά
του : «Ἰωσήφ Βασιλεὺς τῆς Κύπρου».

Ὁ Σουλτάνος λοιπὸν διέταξε μεγάλες ναυτικὲς καὶ στρατιωτικὲς
ἐτοιμασίες γιὰ τὸν πόλεμον ἐναντίον τῆς Κύπρου. Ἦταν Ὀκτώβριος
τοῦ 1569 καὶ διάφορα κατὰ σημεῖα ἐπροφήτευαν στοὺς δυστυχημέ-
νους Κυπρίους φοβερὸν τέλος. Ἐνας ἀπὸ τοὺς ἀγωνιστὰς τῆς ἐ-
ποχῆς ἐκεῖνης, ὁ Ἄγγελος Γόττος διηγεῖται σ' ἀπομνημονεῖματά
του, ὅτι ἕνας μεγάλος κομήτης φάνηκε ἐπὶ 22 νύχτες σὸν ὄριζοντα
καὶ τρεῖς τρομαχτικοὶ σεισμοὶ ἐτάραξαν τὰ ἔργατα τῆς νῆσου.

Φόβος καὶ τρόμος κατέλαβε τὴν Ἐνετίαν. Ὁ Πάπας Πίος ὁ Ε'·
καλεῖ τὴν Εὐρώπην στὰ ὅπλα. Ἐκατὸ γαλέρες μὲ 2.000 στρατιώτες
ὑπὸ τὸν κόμητα Ρόζαν καὶ τὸν Ἱερώνυμον Μαρτινέζον, διαφόρους
ἄλλους στρατηγούς καὶ εὐγενεῖς, στέλνονται στὴν Κύπρο. Τὰ τεῖχη
τῆς Λευκωσίας καὶ τῆς Ἀμμοχώστου διορθώνονται βιαστικὰ καὶ
ἀπὸ παντοῦ φέρνουν πολεμοφόδια καὶ τροφῆς, ἰδίως στὴν Ἀμμο-
χώστο, ὅπου θὰ ἐκρίνετο ἡ τύχη τοῦ πολέμου. Τὴν 4ην Μαΐου 1570
ἠρόνθη ἐπίσημος ὁ πόλεμος μεταξὺ Τουρκίας καὶ Ἐνετίας. Ὁ
Τούρκος στρατηγὸς Μουσταφᾶς μὲ 80 χιλ. στρατὸ ἀποβιβάζεται
σὸ νησί, κυριεῖ τὴ Λεμεσό, τὴ Λάρνακα καὶ περιοφίγγει τὰ
τεῖχη τῆς Λευκωσίας. Ἑλληνας καὶ Ἐνετοὶ μάχονται γενναίως, ἀλλὰ
ἡ μπόμπες τοῦ ἐγδρόμῳ ἀνοιγουν τρομερὰ ρήγματα στὰ τεῖχη. Στὶς
9 Σεπτεμβρίου 1570 οἱ Τούρκοι μπαίνουν στὴν πόλι. Καὶ ἡ σφαγὴ
ἀρχίζει, ἐνῶ ἡ ἡμισέληνος κματίζει στὰ φρούρια καὶ τὶς ντάπιες
τῆς Λευκωσίας καὶ ἡ σημαία τῆς Ἐνετίας ποδοπατεῖται καὶ ὑβρι-
ζεται. Τότε συνέβη καὶ τὸ «εἰσεσώδιον τῆς Μαρίας». Ἡ ὁρατώτερος
παρθένος καὶ τὰ ὁμορφότερα παιδιὰ εἶχαν φορτωθεῖ μὲ τ' ἄλλα
λάφυρα στὰ καράβια γιὰ νὰ σταλοῦν ὡς δόξα στὴ Σταμπούλ. Ἀλλὰ
μιὰ ἀπὸ τὶς παρθένας αὐτῆς, ἡ ἀπὸ τὴν οἰκογένεια τῶν Συγκλητικῶν
Ἑλληνίς Μαρία ἡ Συγκλητικὴ, ἔβαλε φωτιὰ στὴν πυριτυβαλοθῆκη
τῆς φρεγάδας τοῦ Μεχμέτ Πασά ἡ φωτιὰ μεταδόθηκε καὶ σὲ δύο
ἄλλα καράβια, κ' ἔτσι Τούρκοι καὶ αἰχμάλωτοι ἐτιναχτήκανε σὸν
ἀέρα...

Ἀλλὰ τὰ στρατεύματα τοῦ Μουσταφᾶ προχωροῦν τώρα καὶ
πολιοκοῦν τὸ τελευταῖο προπύργιον, τὴν Ἀμμοχώστο. Ὁ Μουσταφᾶς
ἐλάνει σὸν διοικητὴ τῆς πόλεως, γενναῖο στρατηγὸ Βραγανδίνου,
τὸ κεφάλι τοῦ στρατηγοῦ Δανδόλου, (πού τὸν εἶχε καρατομήσει
μετὰ τὴν ἄλωση τῆς Λευκωσίας) μὲ τὴν προσταγὴ νὰ παραδώσουν
τὴν πόλι φιλικῶς γιὰ νὰ μὴ πάθουν τὰ ἴδια. Ἀντὶ ἀναντήσους, οἱ
πολιοκοῦμενοι κατακλύζουν μὲ μπόμπες τὸ τουρκικὸν στρατόπεδο.
Καὶ ἀπὸ τὴ στιγμὴ ἐκεῖνη ἀρχίζουν σκληρότατοι ἀγῶνες, λυσσώδεις
ἐπιθέσεις, κατὰ τὶς ὁποῖες ὁ στρατηγὸς Βραγανδίνος, πάντα μὲ τὸ
σπαθὶ σὸν χεῖρ δείχνεται ἥρωα μυθικός... Ἀλλ' ἡ ὥρα τοῦ περρω-
μένου εἶχε φθάσει.

Ἡ 31 Ἰουλίου 1571 ἦταν ἡμέρα κρίσιμος καὶ ἀφοραστικῆς. Οἱ
Τούρκοι ἔκαναν τὴν ἑβδόμη καὶ τελευταία ἐφοδὸ γενναίως ἀποκορυ-
σθέντες. Ἀλλὰ σ' ὅλη τὴν πόλι δὲν εἶχαν μείνει κεία, παρὰ 7 βαρέλια
μαρσιῦ καὶ τίποτε φαγώσιμο. Οἱ Τούρκοι ὕψωσαν σημαίαν ζητούντες
παράδοσιν. Καὶ ὁ στρατηγὸς Βραγανδίνος, μὲ τὴν καρδιὰ σφιγμένη
ἀπὸ τὴ λύπη ἀπεράσιμα νὰ συνθηκολογήσῃ ὑπὸ ἐντίμους ὄρους, καὶ
ἐσχίσεως ἐπίσης σημαία παραδόσεως. Οἱ ἀπεσταλμένοι καὶ τὸν δύο
μερῶν, συναντήθηκαν σὲ γκαρμαμένους καὶ αἰματοβαμμένους τοίχους
καὶ ἐσυμφώνησαν τὴν ἀντάλλαγή ὀμήρων. Τὴν ἄλλη μερὰ ὁ Βρα-
γανδίνος ἔστειλε ὡς ὀμήρους τὸν κόμητα Ἡρακλῆ Μαρτινέζον καὶ
τὸν δούκα Ματθαῖον γνὲ Κόλτην, τοὺς ὁποῖους ὁ Μουσταφᾶς ὑπο-
δέχθηκε στὴ σζηγὴν του μὲ μεγάλες τιμῆς, ὡς ἐπίσης οἱ Ἐνετοὶ τοὺς
δύο Τούρκους ἀπεσταλμένους. Ὑπεγράφη ἀμέσως ἡ συνθήκη τῆς
παραδόσεως, κατὰ τὴν ὁποῖαν ἐπετρέπετο στὴ φρουρὰ νὰ βγῆ ἔξω
μὲ τὰ ὅπλα της, τὶς ἀποσκευῆς της, τρία κανόνια καὶ τρία ἄλογα
τῶν πρώτων στρατηγῶν καὶ νὰ μεταφερθῇ μὲ ὀθωμανικὰ πλοία

στὴν Κρήτη, πού ἦταν ἀκόμη στὴν ἐξουσία τῆς Ἐνετίας. Οἱ λοιποὶ
κάτοικοι ἔμεναν ἐλεύθεροι ἀν ἤθελαν, νὰ φύγουν ἢ ὄχι. Καὶ ἀν
μὲν ἔφευγαν μποροῦσαν νὰ πάρουν ὅλα τους τὰ πράγματα, ἀν ὁμως
ἔμεναν, ἢ ζωὴ καὶ ἢ περιουσία τους ἦταν ἀσφαλισμένες.

Τέτοια ἐντιμὴ καὶ ἀξιοπρεπὴ συνθήκη ἔκανε ὁ Βραγανδίνος,
ἀφροῦ ἀγωνίστηκε παλληκαριστὰ μὲ λίγους ἀντρες ἐναντίον χιλιάδων
πολλῶν. Ἀλλ' ὁ Μουσταφᾶς πνεύοντα ἐκδίκησι γιὰ τὴν ἀντίστασι
καὶ τὸ φόνον χιλιάδων σαρατιωτῶν του καὶ συγχρόνως θέλοντας
νὰ ἱκανοποιήσῃ τὶς ὁρέξεις τοῦ ὀθωμανικοῦ ὄχλου, ἐλογάριαζε νὰ
μὴν τηρηθῆ κανένα ἀπὸ τοὺς ὄρους τῆς συνθήκης. Καὶ μαρκαφί-
στηκε μὲν ἡ φρούριμα φρουρὰ στὰ καράβια, παίρνοντας διαβατήρια
νὰ μὴν πειραχθῇ σὸ δρόμο της ἀπὸ τὸν Τουρκικὸν στόλο, ὁ δὲ Μου-
σταφᾶς δειχνότανε σὲ ὄλους περιποιητικώτατος, ἀλλ' ὅλα αὐτὰ ἦταν
φεντιές καὶ ὑποκρισίες. Τὴν ἡμέρα πού ἦταν νὰ ἀπολεύσῃ, ὁ Βρα-
γανδίνος ἔστειλε σὸν Μουσταφᾶ γράμμα καὶ τοῦ ἔλεγε ὅτι ἐπιθυ-
μοῖσε νὰ τοῦ παραδόσῃ τὰ κλειδιά τῆς πόλεως καὶ νὰ τοῦ παρνο-
σίασῃ τοὺς ἀναγοροῦντας ἀξιοματικούς. Ἡ αἴτησις ἔγεινε μὲ προ-
θυμία δεκτὴ. Τὸ δειλινὸ ὁ Βραγανδίνος ἀκολουθοῦμενος ἀπὸ τοὺς
ἀξιοματικούς του καὶ 40 στρατιώτας ντυμένους ὄλους ὡς Ἐνετοὺς
ἀρχοντας μὲ κόκκινους μανδύες καὶ κόκκινα φτεροφόρα πλῆγμα, ἐ-
πῆγε σὸν Πασά ὁ ὁποῖος τὸν ὑποδέχθηκε στὴν ἀρχὴ μὲ μεγάλες
τιμῆς γιὰ ν' ἀλλάξῃ ἀμέσως τόνο. Τρομερώτερον παρασπονδία δὲν
ἀναφέρεται στὴν ἱστορία. Ὁ Μουσταφᾶς, μετὰ τὶς φιλοφρονήσεις
καὶ ἀπὸ τὸ βεβαιώθηκε ὅτι ἦταν λιὰ ἐντελὸς κύριος τῆς καταστάσεως
καὶ καμμιὰ ἀντίστασις δὲν ἦταν δυνατὴ, ρωτᾷε ἀποτόμως τὸν
Βραγανδίνου :

— Τὶ τοὺς ἔκανες τοὺς αἰχμάλωτους Τούρκους πού εἶχες κλει-
σμένους σὸν Κάστρο ;

— Ὁ στρατηγὸς ἐκπληκτος ἀπαντᾷ ὅτι ἄλλους εἶχε στείλει στὴ
Βενετία καὶ ἄλλοι ἦταν σὸν Κάστρο.

— Ψέματα λές ! φωνάζει ὁ Μουσταφᾶς. Τοὺς ἐσκότωσες !

Καὶ τραβῶντας τὸ χατζάρι κόβει τὸ ἕνα αὐτὸ τοῦ Βραγανδίνου !
Διατάζει ἕναν ἀξιοματικὸν του νὰ τοῦ κόψῃ τὸ ἄλλο. Καὶ μὲ προστὰ
πρόν ἀκροτηριασμένον ἀρχηγῷ, οἱ δῆμοι τοῦ ἀρχείου Πασά σφάζουν
ὄλους τοὺς εὐγενεῖς Ἐνετοὺς, τοὺς ἐπισπομητοὺς ἀντρες τῆς Δη-
μοκρατίας. Τὰ κεφάλια τους περιφέρουν θριαμβευτικὰ σὸν στρα-
τόπεδο. Ὁ Ἑλλην στρατηγὸς Μανώλης Σηλιώτης καὶ ὁ Τιεπόλης
ἐσυρτήκανε μαστιγωμένον στοὺς δρόμους, ἔπειτα τοὺς ἔκαναν κομ-
μάτια καὶ τὰ ῥιζανε στοὺς σκύλους.

Στὴν πλατεία οἱ Τούρκοι στήσανε πυραμίδα ἀπὸ Ἐνετικὰ καὶ
Ἑλληνικὰ κεφάλια.

Ἀλλὰ γιὰ τὸ δυστυχημένον Βραγανδίνου τὰ βάσανα δὲν εἶχαν
τελειώσει. Ἀφροῦ τοῦ κόψανε τ' αὐτιά καὶ τὴ μύτη, τὸν ἐκρέμασαν
ἀπὸ τὴ μέση γιὰ ἐπίδειξι σὸν κατὰρτὸ τῆς φρεγάδας τοῦ Βέη τῆς
Ρόδου καὶ ἀπὸ κεῖ τὸν ἄψσαν νὰ πέσῃ στὴ θάλασσα. Καὶ ἐνῶ οἱ
Ὀθωμανοὶ ἐγιοιχαίζαν, ὁ ἄτυχος στρατηγὸς διεμαρτύρησε μὲ ἀδύ-
νατη φρονὴ ἐναντίον τῆς ἀπιστίας αὐτῆς καὶ τῆς σκληρότητος.
Ἐπειτα, οἱ Τούρκοι τὸν ἐβγάλαν ἀπὸ τὴ θάλασσα, τοῦ κρέμασαν
ἀπὸ τὸ λαμὸν δύο κορίνια γεμάτα χόμα, γιὰ νὰ τὰ μεταφέρῃ πρὸς
διόρθωσι δῆθεν τοῦ καταστραφέντος τεύχους καὶ τὸν ἀνάγκαζαν
ὄσες φορῆς περνοῦσε μπροστὰ ἀπὸ τὸ Μουσταφᾶ νὰ κἀνη — μὲ ὄλο
ἐκείνο τὸ βάρος — ἕνα βαθὺ τεμενά. Ὁ Μουσταφᾶς, καθισμένος
σ' ἕνα Περσικὸν τάπητα, ἐκάλπιζε τὸ ναργίλι του καὶ τὸν ρωτοῦσε :
— Πού εἶνε τώρα ὁ Χριστὸς σου νὰ σὲ σώσῃ ;

Ἐπειτα, ἀφροῦ τὸν ἐγδύσανε, τὸν ἐδέσανε σ' ἕνα παλοῦνι κ' ἄρ-
χισαν νὰ τὸν γδέρουν ζωντανό. Καὶ ὁ δυστυχημένους μάρτυρας
παρακαλοῦσε τὸ Θεὸ νὰ τὸν λυτρώσῃ μὲ ταχύτερον θάνατο, ἀπὸ τὰ
χέλια τῶν δημιῶν του. Σὲ λίγη ὥρα ὁ Βραγανδίνος, παρέδοκε τὸ
πνεῦμα, ἀλλὰ τὰ βάσανα τοῦ ταλαιπώρου κορμιοῦ του δὲν ἐτελειώ-
σαν. Οἱ Τούρκοι ἔκαναν τὸ πτώμα τὸν τέσσερα κομμάτια, καὶ τὸ
μὲν κεφάλι καρφώσανε στὴν ἀχόννη τῆς πλατείας, τὰ δὲ λοιπὰ μῆλη
του ἐκρέμασαν σὲ διάφορα σημεῖα τῶν τευχῶν ἐκείνων τῆς Ἀμμο-
χώστου, τὰ ὁποῖα μὲ τὴν παλληκαριὰ ὑπερασπίστηκε ὁ Βραγαν-
δίνος. Ἐπειτα, ἐγέμισαν τὸ δέρμα του μὲ ἄχυρα καὶ μαρπαζὶ
καὶ ἀφροῦ τὸ ντύσανε μὲ τὴ στολὴ του, τὸ βάσανε ἐπάνω σ' ἕνα βωδὶ
γιὰ νὰ τὸ γυρίσουν σ' ὄλη τὴν πόλι. Γύρω πηγαινέμεν στρατιώτες
τούρκου γιὰ ἐμπαιγιό. Δύο τούρκου ἔκαναν τάχα τὸν ὑπασπιστὴ τοῦ
ἀχυρένιου ἐκείνου ὁμοιώματος καὶ ἄλλος τοῦ κρατοῦσε ἀνοιχτὴ ὀμ-
πέλλα γιὰ γλευασμό ! Κατόπιν, μὲ τὰ κεφάλια τῶν στρατηγῶν, τὸ
ἐγύρσαν στὰ παράλια τῆς Συρίας καὶ τῆς Καρμανίας γιὰ ἐπίδειξι,
καὶ ἔπειτα τὸ στείλανε ὄρωτο δῶρο σὸν Σουλτάνον στὴν Κωνσταν-
τινούπολι. Ὁ Σελήμ τὸ ἔστησε μπροστὰ σὸν Σεράγι του, ὅπου π.ι.γ-
γαινε ὁ ὄχλος καὶ ἀλάλαζε ἀπὸ χαρὰ !

Ὑστερὸ ἀπὸ καιρὸ, ὁ ἀδελφὸς τοῦ Βραγανδίνου καὶ τὰ παιδιὰ
του ἀγοράσανε ἀπὸ τὸ Σουλτάνο τὸ δέρμα τοῦ μάρτυρος στρατηγοῦ
καὶ τὸ θάψανε στὴ Βενετία. Πρὸς τιμὴν του ἡ Ἐνετικὴ Δημοκρατία
ἔστησε μνημεῖο μεγαλοπρεπέστατο στὴν Ἐκκλησίᾳ τοῦ Ἁγίου
Παύλου.